УДК 342.9

Гулак Олена Василівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
та фінансового права
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Головій Людмила Василівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
та фінансового права
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

Гулак Елена Васильевна
кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры административного
и финансового права
Национальный университет биоресурсов
и природопользования Украины
Головий Людмила Васильевна
кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры административного
и финансового права
Национальный университет биоресурсов
и природопользования Украины

Gulac O.V.
Ph.D. in Law, Associated Professor
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
Goloviy L.V.
Ph.D. in Law, Associated Professor
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОДОСТУПНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

ОТНОСИТЕЛЬНО ПРОБЛЕМЫ ОБЩЕДОСТУПНОСТИ ВЫСШЕГО

ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНСКИХ РЕАЛИЯХ

PROBLEMS OF ACCESSIBILITY ON HIGHER EDUCATION IN UKRAINIAN REALITIES

У статті характеризуються проблемні питання у сфері вищі освіти.
Вища освіта, вищий навчальний заклад, доступність освіти.

В статье характеризируются проблемные вопросы в сфере высшего образования.
Высшее образование, высшее учебное заведение, доступность образования.

The article characterized by problems in the field of higher education
Higher education, institution of higher education, accessibility of education.

Демократизація та гуманізація суспільного життя, які намітилися в процесі здобуття незалежності держави України, поставили нові задачі перед освітянами. У зв'язку з цим, стали визначатися нові шляхи розвитку системи освіти.

Окремим проблемам регулювання вищої освіти присвячені праці таких вчених як Патора Р., Кратт О.А., Гаращук О.М., Артемчук Г.І., Попович В.В., Журавський В.С., Фініков Т.В., Сидоренко О.Л., Пєтков С.В. та ін.

Важливим здобутком сучасної освіти за 20 років незалежності нашої держави стало розширення доступності вищої освіти для випускників шкіл за рахунок збільшення як державного освітнього сектору, так і запровадження приватного. Загалом, післяреволюційне більшовистське гасло «Освіту в маси» змінилося на гасло, проголошене Міністерством освіти і науки України: «Вища освіта для всіх громадян України».

Ця ідея активно стала впроваджуватися в життя, в результаті чого спостерігалася динаміка росту кількості вузів в Україні з 1991 року (табл. 1) [1].

Таблиця 1.

Кількість вищих навчальних закладів за рівнями акредитації [1]

Рік	Кількість закладів		Разом
	I–II рівнів	III–IV рівнів	

	акредитації	акредитації	
1990/91	742	149	891
1991/92	754	156	910
1992/93	753	158	911
1993/94	754	159	916
1994/95	778	232	1010
1995/96	782	255	1037
1996/97	790	274	1064
1997/98	660	280	940
1998/99	653	298	951
1999/00	658	313	971
2000/01	664	315	979
2001/02	665	318	983
2002/03	667	330	997
2003/04	670	339	1009
2004/05	619	347	966
2005/06	606	345	951
2006/07	570	350	920
2007/08	553	351	904
2008/09	528	353	881
2009/10	511	350	861
2010/11	505	349	854
2011/12	501	345	846
2012/13	489	334	823
2013/14	478	325	803
2014/15[1]	387	277	664

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Таблиця 2.

Кількість студентів у вищих навчальних закладах за рівнями акредитації

(на початок навчального року)

Рік	Кількість студентів у ВНЗ , тис.		Прийнято студентів, тис.		Випущено фахівців, тис.	
	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації
1990/91	757,0	881,3	241,0	174,5	228,7	136,9
1991/92	739,2	876,2	237,5	173,7	223,0	137,0

1992/93	718,8	855,9	212,6	170,4	199,8	144,1
1993/94	680,7	829,2	198,9	170,0	198,0	153,5
1994/95	645,0	888,5	194,0	198,0	204,3	149,0
1995/96	617,7	922,8	188,8	206,8	191,2	147,9
1996/97	595,0	976,9	183,4	221,5	185,8	155,7
1997/98	526,4	1110,0	166,2	264,7	162,2	186,7
1998/99	503,7	1210,3	164,9	290,1	156,9	214,3
1999/00	503,7	1285,4	170,1	300,4	156,0	240,3
2000/01	528,0	1402,9	190,1	346,4	148,6	273,6
2001/02	561,3	1548,0	201,2	387,1	147,5	312,8
2002/03	582,9	1686,9	203,7	408,6	155,5	356,7
2003/04	592,9	1843,8	202,5	432,5	162,8	416,6
2004/05	548,5	2026,7	182,2	475,2	148,2	316,2
2005/06	505,3	2203,8	169,2	503,0	142,7	372,4
2006/07	468,0	2318,6	151,2	507,7	137,9	413,6
2007/08	441,3	2372,5	142,5	491,2	134,3	468,4
2008/09	399,3	2364,5	114,4	425,2	118,1	505,2
2009/10	354,2	2245,2	93,4	370,5	114,8	527,3
2010/11	361,5	2129,8	129,1	392,0	111,0	543,7
2011/12	356,8	1954,8	105,1	314,5	96,7	529,8
2012/13	345,2	1824,9	99,8	341,3	92,2	520,7
2013/14	329,0	1723,7	93,9	348,0	91,2	485,1
2014/15[1]	251,3	1438,0	69,5	291,6	79,1	405,4

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

За даними Державної служби статистики України сьогодні мережа вузів налічує 664 навчальних закладів, тоді як у 2013/14 навчальному році їх кількість складала 803. Міністерство освіти і науки України (далі - МОН) проводить активну роботу з оптимізації мережі навчальних закладів.

Так, на підставі аналізу оцінки діяльності навчальних закладів під час акредитації МОН зазначало, що не всі вищі навчальні заклади зможуть утримати високу планку оцінки освітньої діяльності, якщо не будуть це робити у кооперації з потужними вищими навчальними закладами, які мають досвід, колективи науково-педагогічних працівників високого професійного рівня, науково-

методичний потенціал та матеріально-технічну базу [2].

Виходячи із вищезазначеного, та з метою створення ефективної системи управління вищими навчальними закладами різних форм власності та підпорядкування, модернізації їх мережі, уникнення дублювання підготовки фахівців з вищою освітою, було запропоновано керівникам вищих навчальних закладів (за списком) визначитись стосовно доцільності подальшого функціонування або можливого об'єднання зусиль з іншими навчальними закладами. Зважаючи на очевидну невідповідність ліцензованим умовам згаданих вищих навчальних закладів, Акредитаційна комісія України змушена буде розглянути доцільність їхньої діяльності [2].

Діючі нині вищі навчальні заклади покликані виконувати такі завдання:

1) провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями;

2) для університетів, академій, інститутів - провадження наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі;

3) участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу;

4) формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах;

5) забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності;

6) створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів;

7) збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства;

8) поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян;

9) налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури;

10) вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці [3].

За роки незалежності певних змін зазнала структура мережі вузів і за формою власності. Так, станом на 1991 рік в Україні був абсолютно відсутній приватний сектор освіти, який наразі нараховує 167 приватних вузів. Щодо кількості студентів, то за вказаний період вона теж постійно змінювалася (табл. 2) [1].

Звісно, що створення доступності вищої освіти є важливим кроком у розвитку молодіжної політики. Адже відійшов в минуле феномен «багаторазового штурму» вузів випускниками шкіл, які до омріяної мети в отриманні улюбленої професії ще на етапі вступу мали втрачати декілька років.

Проте така демократизація доступу до вищої освіти має свої недоліки. Згідно статистичних даних за 2011 р., до вищих навчальних закладів вступає близько 70-75 % всіх випускників закладів середньої освіти. При цьому, серед випускників шкіл 80 % молоді бажають мати університетські дипломи. Тобто задоволення потреб у вищій освіті в Україні становить 88 - 94 %.

У зв'язку з цим, потрібно враховувати якісну сторону вищої освіти. На сьогоднішній день в основному мова йде про підвищення вимог до організації системи освіти, рівня викладання, методик викладання тощо. Однак абсолютно ігнорується той фактор, що відходить в минуле якісний відбір студентів. Тому на сьогоднішній день поступово втрачає сенс розуміння основних задач вищої освіти.

Згідно соціологічних досліджень, проведеним Інститутом Горшеніна з 16 по 18 липня 2011 року (вибірка — 1000 респондентів віком від 18 років), 42,4 % респондентів вважають, що сьогодні вища освіта необхідна для гарного працевлаштування, 20 % — заради того, щоб уникнути служби в армії, а 13,8% - «тому, що так прийнято». При цьому, лише третина опитаних (33,7%) вважають, що навчання у вузах потрібне для отримання знань за фахом, 18,1% переконані, що вища освіта людині потрібна для розширення свого кругозору. Таким чином, згідно даного дослідження, «підвищення освітньо-культурного рівня громадян», що є метою і одним з головних завдань вищої освіти, які визначені Законом України «Про вищу освіту», є важливим і очевидним лише для третини студентів.

Не будучи абсолютними противниками загальнодоступності вищої освіти, ми все ж є ними по відношенню до тенденції «тремтіння над кожним студентом». Мається на увазі, що на сьогоднішньому етапі відійшло в минуле і відрахування студентів «за невстигання». Не є секретом, що приватні вузи утримують студентів, тому що це «конкретні кошти» (прибутки), а в умовах нинішнього «демографічного провалу» - це і дефіцит студентів, що загрожує безпосередньо функціонуванню вузу.

Такий стан справ вочевидь не є зразковим в організації вищої освіти. І в даному випадку, нам не допоможуть вийти з кризи нам ані Болонська система, ані висококваліфіковані викладачі, ані надсучасні методики. Потрібно дивитися реальності в обличчя і не міряти всіх «одним мірилом», тобто, не закривати очі на те, що не всі випускники шкіл гідні вищої освіти — не всі потрапили до вузу заради навчання.

Відтак, перед нашою державою наразі постає одна з найважливіших задач – зберегти інтелектуальний потенціал нації, насамперед, ефективно впроваджуючи освітянську реформу в дію, імплементуючи найбільш результативні та ефективні світові здобутки, втім, не забуваючи і про класичні «радянські» досягнення, що дали усьому світу неабиякий потенціал для стрімкого розвитку.

Використана література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/.
2. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/.
3. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556: [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

References:

1. Oficijny`j sajt Derzhavnoyi sluzhby` staty`sty`ky` Ukrayiny`: [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu : www.ukrstat.gov.ua/.
2. Oficijny`j sajt Ministerstva osvity` i nauky` Ukrayiny`: [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu : www.mon.gov.ua/.
3. Pro vy`shhu osvitu: Zakon Ukrayiny` vid 01 ly`pnya 2014 r. # 1556: [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu : www.rada.gov.ua.